

VAD ÄR EN PROFESSION?

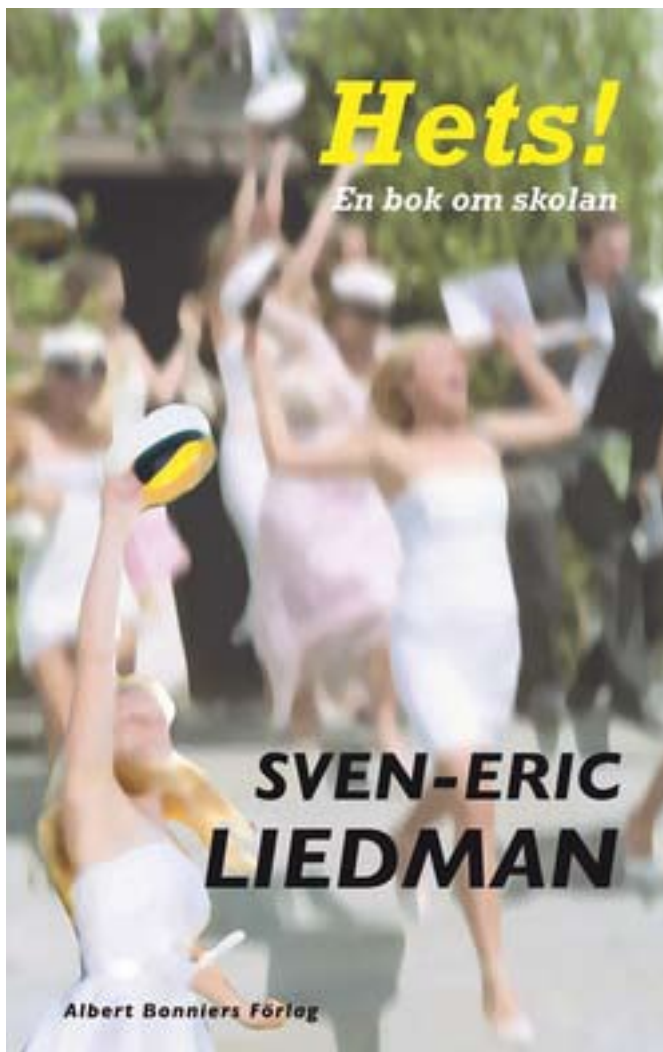
Tobias Willstedt har läst Sven-Eric Liedmans *Hets! En bok om skolan* och hämtar därifrån en del funderingar kring begreppet profession.

Att påstå att en profession är död är ett ganska dramatiskt och kontroversiellt påstående. Om vi utgår från just bibliotekarier tror jag inte att jag sträcker ut halsen alltför mycket om jag hävdar att yrkets status har varit omdiskuterat i modern historia, ibland också i *bis*. Men för att ens kunna lyfta frågan måste vi redogöra för begreppet profession i sig. Vad säger en av Sveriges tongivande akademiker om ämnet?

Den svenska idéhistorikern Sven-Eric Liedman utkom 2011 med boken *Hets! En bok om skolan*, i vilken han gör en genomgång av den svenska skolan. Liedman belyser olika historiska och ideologiska perspektiv som är relevanta för att kunna göra en rimlig bedömning av vår samtida skola och syn på lärande. Ett av dessa perspektiv är idén om en profession. Så här skriver Liedman:

”En självständig yrkeskategori kallas ofta en profession. Man brukar tala om professioners frihet, och den process varigenom friheten uppnås heter med ett långt och rätt oskönt ord professionalisering. Men den motsatta processen har också allt oftare kommit på tal under senare år: avprofessionaliseringen. Ordet är ännu fulare men pekar på en verklighet som är värd vår uppmärksamhet /.../ Medlemmarna av en profession måste ha en lång och kvalificerad utbildning som utmynnar i en officiellt sanktionerad examen eller legitimation /.../(en profession har ’an intellectual component’, detta för att skilja ut den från andra, mer hantverksmässiga yrken med lång utbildning.”

Liedman beskriver ytterligare några saker som kännetecknar ”de professionella”. Stor autonomi är en sak, vilket konkret betyder att den viktigaste bedömningen av det utförda arbetet inom professionen sker av kollegorna. Givetvis leder detta till en

relativ frihet för den professionella, men det hänger också på att de professionella har och förvaltar allmänhetens förtroende.

Ytterligare ett viktigt kännetecken för en profession är att den professionella har en klient – en elev, en patient eller någon annan som tar hans sakkunskap i anspråk.

Så olika yrken kan alltså både vara och inte vara en profession. Läkare, advokater och psykologer är väl ganska tydliga exempel på professioner, och Liedman ägnar givetvis stor uppmärksamhet åt lärarprofessionen i sin bok om skolan.

Liedman pratar även om semiprofessioner – yrkeskårer som inte riktigt lyckas hävda sig som professioner. Idéhistorik-

ern konstaterar att det inte egentligen behöver handla om utbildningsnivå eller den intellektuella nivån på det arbete som yrkeskåren befattar sig med. Snarare handlar det om självständighet gentemot uppdragsivaren och auktoritet gentemot klienterna. Här nämner han bibliotekarierna som ett exempel.

”Har till exempel bibliotekarien en semiprofession? Det finns en examen, det finns ett antal karriärvägar. Men hur är det med självständigheten gentemot myndigheter? Kan den som har annan studiebakgrund arbeta som bibliotekarie? Det är frågor som diskuteras livligt inom skräret.”

Jag förstår Liedmans invändningar kring huruvida bibliotekarien har en profession utifrån de definitioner han har angett. Arbetet vi utför har ”an intellectual component”, vi har klienter och en akademisk utbildning. Men den autonomi som till exempel en läkare besitter i sina bedömningar ser jag inte riktigt att bibliotekarier har. Högskolor

och fackförbund för en pågående kamp för att befästa bibliotekariens status som profession. Men hur ser den historiska tendensen ut?

Vi kan i backspegeln se att professionaliseringen av yrken är en del av moderniseringen av samhället i stort – uppkomsten av universitet och akademiska utbildningar. Det är i längre perspektiv inte längesedan som bibliotekarier fick sin egen akademiska utbildning. Idag är det enligt Liedman intressant att prata om en pågående avprofessionalisering. Inte för att varken den akademiska eller intellektuella nivån är lägre. Utan för att tidigare självständiga yrkeskårer nu granskas på ett annat sätt och är mindre självständiga. Även en läkares arbete dokumenteras, mäts och

Foto: Ingvar Hjorth

granskas på ett sätt som det inte gjordes tidigare. Ofta har tidigare professionella med stor auktoritet nu ett antal kvantitativa mål att leva upp till — det som vi inom offentlig sektor brukar kalla new public management - där verksamheten anpassas efter något som liknar en marknadsmodell.

Om jag nu slutligen talar utifrån egen erfarenhet så kan jag bara bekräfta Liedmans bild av utvecklingen. Och jag tror jag delar den bilden med många andra. På gott och ont kräver den offentliga verksamhetens uppdragsgivare en annan transparens och andra mått för att värdera det som produceras i en verksamhet. Med Liedman i kavajfickan fortsätter jag att fundera över professioner, bibliotekarier och den offentliga sektorns framtid.

Tobias Willstedt